

rús bombatölcsér részlete nyúlt be. A felső 3 m rétegei szinte teljesen megegyeztek a 4. szelvény rétegeivel, de mélyebben már eltérő szituációval talákoztunk. Az Ördög-árok közelsége miatt nagy iszapos rétegek kerültek felszínre. Az egyik ilyen réteg rengeteg 17–18. századi leletet tartalmazott, közöttük nagy mennyiségű bőrt is! A fenti réteg alatt már egyre leletszegényebb, iszapos rétegeket találtunk.

4. sz. fogadóakna/6. szelvény (Krisztina körúton): Az akna közvetlenül az Ördög-árok mellett helyezkedik el, a mai boltozott csatorna oldalához illesztve. A feltárás során kiderült, hogy az Ördög-árok jelenlegi épített csatornáját belevágták az itteni rétegsorba. Mellette megtaláltuk a humuszréteget, és alatta pedig egy iszapos feltöltődést. Objektum nem került felszínre, az akna területe az Ördög-árokba vagy annak közvetlenül a partjára eshet.

Kereszt utcai bekötés indítóaknája/ 7. szelvény (Krisztina körút és a villamossínek között, a Kereszt utca közelében): Az akna felső 2 méterében újkori építési törmelék találtunk. A szelvényben keresztben, ÉNy–DK-i irányban egy 1,1 m széles, egyik oldalán kváderkövekből, másik oldalán törtkövekből rakott falat találtunk. A felszínre került fal a Kereszt utca és a Krisztina körút kereszteződésétől ÉNy felé helyezkedik el, ÉNy–DK-i irányú, 110 cm széles fal, mely az Ördög-árok csatornájának falától 1,5 m távolságban, azzal párhuzamosan fut. A fal Ördög-árok felőli (D-i) falsíkja kváderkövekből rakott, míg a többi része törtköves márgából készült. A habarcsa meszes, kavicsos. A fal érdekessége, hogy másodlagos felhasználású követ nem lehetett látni benne és téglát is elhanyagolható mennyiségben tartalmazott. A fentiek és a korábbi budapesti feltárások tapasztalata alapján a felszínre került falat újkorinak nem tarthatjuk (másodlagos kövek és téglák hiánya, habarcs anyaga, falszövet miatt). Leginkább a késő középkori – török kori datálása feltételezhető, de nem kizárható, hogy korábban készült. A fal jelentőségét növeli, hogy Garády Sándor 1936-os tabáni ásatásai során feltárt egy ugyanilyen szerkezetű falat,⁵ mely párhuzamosan futott az Ördög-árok csatornájának falával, annak bal partján helyezkedett el, az Ördög-árok felőli (D-i) falsíkja kváderkövekből rakott, míg a fal többi része törtköves márga volt. Ehhez a falhoz kapcsolódóan egy hídfő részlete is felszínre került. Garády a falat középkori támfalnak határozta meg (a falból kibontott köveken talált kőfaragó jelek, a fal mögött felszínre került leletek alapján), mely az Ördög-árok partján állt és mintegy 32 m hosszan fel is tárta. Garády ásatási alaprajza alapján a fal követi a 19. századi telekhatárt, ugyanez mondható el a most felszínre került falrészletről is. A fenti egyezések miatt a Garády által

1936-ban feltárt támfal újabb szakasza került felszínre, mintegy 50 m-rel keletebbre, az Ördög-árok mellett.

Kereszt utcai bekötés Krisztina körúti szakaszán: Újkori feltöltést és újkori falakat lehetett rögzíteni.

PAPP ADRIENN

46. Budapest, I. Szentháromság tér, Mátyás-templom Kö

A templom rekonstrukciójához kapcsolódó, 2005 óta folyó régészeti kutatás 2008-ban a közműárkok területére szorítkozott. Május–november között, a felújítási munkák üteméhez igazodva, a templomtól D-re és K-re folytattunk megelőző feltárást a korábbi években már megfigyelt középkori temető területén. A keskeny árkokban, a szükséges rábontással, 280 sírt tártunk fel.

Az É–D irányú árok D-i szakaszán megfigyelhető volt, hogy az egyik sírsort részben már a sziklafelszínbe vágták bele. A legsűrűbb betemetkezést a templom szentélyének vonalában, a K-i oldalon rögzítettük. Jól észlelhetőek voltak a sírsorok; a rátemetések sűrűn egymásra rétegződtek. Átlagosan 6–8 réteget lehetett elkülöníteni. Feltártunk együttes eltemetést is. A vázak kibontásánál, azok elhelyezkedéséből, több esetben megfigyelhettük, hogy egyeseket valamilyen textilbe csavarva temettek el. Koporsóládás temetkezések is voltak. Általában koporsószegeket, néhány temetkezésnél viszont a váz alatt és körülötte levő koporsódeszkák maradványait is sikerült feltárni.

A melléklet kevés volt. Egy sírban találtunk feltételezhetően rózsafűzérdarabokat. Az eltemetettek ruházatáról csak a több sírban is feltárt franciakapocs, esetleg övcsat árulkodott. A templom szentélyénél, a közműnyomvonal áttervezésével, a temető egyik szakaszát visszatemetettük.

A templom DK-i sarkánál a Schulek Frigyes által vissza-, ill. elbontott DK-i mellékszentély megmaradt alapfalrészleteit sikerült feltárni.

Munkatársak: Böröczky Blanka, Szilágyi Gábor.

B. NYÉKHELYI DOROTTYA

47. Budapest, I. Ybl Miklós tér Kú, Ú

2008. június 17. és július 15. között az Öntőház lépcső Duna felé meghosszabbított vonalában, a zöld területen próbafeltárást végeztünk egy kb. 30 m²-es szondában. Célja az eddig csak alaprajzról, illetve látképekről ismert török kori dunai védmű erre a területre eső maradványainak pontos lokalizálása volt. A szondában két É–D irányú, vegyes kő-, téglafal; egy újkori épület 120 cm vastag, Dunára néző homlokzati fala, és egy 60 cm vastag osztófala került elő, melyek pinceteret határoltak le. A pince betöltése a II. világháború utáni tereprendezésből származó köves-téglás-szemetes omladékból állt.

A pince teljes kibontása után mindkét pincetérben egy-egy szondában áttörtük az alapozást. A K-i oldalon a

5 GARÁDY S.: Jelentés az 1936–42. évben végzett ásatásokról. In: Budapest Régiségei XIII. (1943) 403–404. 3. kép. GARÁDY S.: Budapest területén végzett középkori ásatások összefoglaló ismertetése 1931–1941. II. rész. In: Budapest Régiségei XIV. (1945) 411–418. 23–25. kép

végleges mélységig (-5 m) csak a ház építése előtti planírozás maradványai, majd ÉK felé erősen lejtő, újkori kerámiával keltezett rétegek jelentkeztek. A Ny-i szondában az alapozás és a terepegyengetés rétegei alatt, az ÉNy-i sarokban 4 m mélységben ívelődő kőfal részlete bukkant elő, melyet a talajvíz jelentkezéséig, még 85 cm mélységig kibonthattunk, mellette, hozzá futva szintén újkori rétegek húzódtak. A fal legnagyobb mérhető szélessége 70 cm, jellege, helyzete és iránya alapján a védmű saroktornyának KDK-i részlete, melyből a külső síkja vált láthatóvá.

TÓTH LÁSZLÓ

48. Budapest, II. Árpád fejedelem útja,
Császár fürdő
Kk, Tő

A Császár fürdő területén 2007. március 19. és augusztus 23. között megelőző régészeti feltárást végeztünk. Kisebb területek maradtak feltáratlanok, melyeket a beruházás során történt kivitelezőváltás miatt csak 2008. december 5-én fejeztünk be. A beruházás és így a régészeti feltárást a török fürdő forró termét (sicaklik) és az ezt körülfogó folyosórészt, valamint a török épület, a Hild-szárny és a kórházépület pillérei közötti területet érintette. Felújításra került a kórház földszintje és pincészetje, de mélyítésre itt nem került sor. A fürdőben több alkalommal Gerő Győző végzett kutatásokat,⁶ azonosította a fennmaradt török kori részleteket, a sátoztető elbontása nyomán a török kori kupolák kutatását, felmérését és helyreállítását szakmailag irányította, a belső terekben csak szűk körű kutatást végzett. A jelen beruházás során a tetőszerkezethez, kupolákhoz nem nyúltak, azonban az épület belsejében és környezetében a teljes korábbi betonszerkezetet elbontották, így kutathatóvá vált a török kori épület.⁷

A török kori épületben végzett kutatás nyomán megállapítható, hogy a padlószintet a medence körül a 19. században lesüllyesztették, a környező terekben a padlót a 18–19. században kialakított medencék és a 1970-es években készített légtechnikai vezetékcsatlakozások el. Két kis területen maradt meg két kötőredék illetve az ágyazóhabarcs részlete in situ. Ezek szintje és helyzete összevág a falakon maradt vakolatnyomokkal, így a padlószint és padkák szintje és helyzete pontosan meghatározható volt. A fürdő D-i falának külső oldala mentén szerencsénkre az elmúlt századokban szintemelés történt, így bár visszabontva, de jelentős török kori maradványok kerültek felszínre: a fürdő fala mentén végighúzódnó tartályrendszer, egy forrásfoglalás⁸ és az ezeket összekötő vízvezetékrendszer.

A fürdőtől K felé (a Duna irányába) végzett feltárást során egy nem várt jelenségre bukkantunk: egy késő középkori temető részletét tártuk fel, összesen 132 sírt.⁹ Minden váz Ny–K-i tájolású (kisebb eltérés volt a pontos irányukban), háton fekvő, nyújtott helyzetű, melléklet nélküli volt. Csak egy esetben találtunk egy vaskarikát. A sírok a legintenzívebb területen 5 rétegben helyezkedtek el egymás felett. Nyugat felé a török fürdő területét talán már nem érte el a temető, mert abba az irányba ritkultak a sírok, viszont a fürdő igen mélyen megbolygatta a területet, így az épületen belül sírokat nem találtunk. A török korban visszatöltött földben találtunk emberi csonttöredékeket. Keleti és D-i irányban nem találtuk meg a temető szélét, viszont É felé szintén ritkultak a sírok. A Hild-épület fala mentén volt a legintenzívebb a temető, a Hild-épület É-i szárnya alatt mindenképpen folytatódik.

Felmerül, hogy milyen épülethez/intézményhez kapcsolódhat ez a temető. A Felhévízre vonatkozó írott források alapján a Szent Lélek Ispotályt lokalizálhatjuk a hévizes tavak közelében.¹⁰ Így feltételezhető, hogy az ispotályhoz kapcsolódó temető részletét tártuk fel, azonban a hozzá köthető épületnek semmilyen részlete nem került felszínre az ásatás során. A csontok nagyon rossz megtartásúak, ezért betegségek nyomainak vizsgálatára csak korlátozott mértékig alkalmasak.

PAPP ADRIENN

49. Budapest, II. Bem tér 3. – Feketesas utca 4.
Ő, LT, Ró, Kö, Tő

2008. április 3. és május 31. között szondázó kutatást végeztünk a telken, mely régészetiileg védett. A környező telkeken végzett feltárástok nyomán török kori, középkori, kora és késő római kori és bronzkori leletekre számítottunk. A kutatott telek a középkorban már a városfalon kívül helyezkedett el, Felhévízhez tartozott. A területen a 19. században kaszárnya működött, majd a 20. században iskolaként hasznosították. Jelenleg álló épület található a telekhatár mentén 3 oldalról, és a Ny-i oldalt a telekhatártól visszahúzza is épület zárja. A szondázás során 5 szelvényt nyitottunk.

Középkori és török kori jelenségek: A Dunától legtávolabbi eső szelvényekben középkori és török kori rétegeket találtunk, míg a Dunához közeli szelvényekben műhelyekhez kapcsolható kemencéket tártunk fel. Nagyobb letapasztott agygrétegeken többször megújított és egymást vágó kemencék sora került felszínre. A kemencéken túl egy török kori gödröt találtunk, melyre a gödör feltöltése után szintén egy kemencét építettek. A még nem teljesen tömörödött föld miatt a kemence egy része később megsüllyedt.

6 GERŐ GY.: Az Oszmán-török építészet Magyarországon. Budapest, 1980.

7 LÁSZAY J. – PAPP A.: Kutatások a budafelhevízi fürdőkben. In: Régészeti kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2007. Budapest, 2008. 63–84.

8 Az eddig is ismert Imre-forrásról a kutatás során kiderült, hogy forrásfoglalása török kori.

9 A vázakat a Természettudományi Múzeum Embertani Tára számára átadtuk, ahol Bernert Zsolt végzi a feldolgozásukat.

10 KUBINYI A.: Budafelhevíz topográfiája és gazdasági fejlődése. In: Tanulmányok Budapest Múltjából 16. (1964) 85–180.